

પર્યુષણ પર્વનો અમર સંદેશ સાચી ક્ષમાપનાથી દૂર કરજો દોષ....!

સં સારના રાગદ્વેષમાંથી શક્ય એટલી મુક્તિ મેળવીને તહેવારો દરમિયાન મન, વચન અને કાયા પર સંયમ કેળવવાની બાબત પર જૈન ધર્મમાં આગ્રહ રાખવામાં આવ્યો છે. જૈનોના બધા તહેવારોમાં પર્યુષણ એ જીવન શુષ્કિનું પર્વ છે. પર્યુષણના આઠ દિવસ દરમિયાન આર્થિક અને સાંસારિક પ્રવૃત્તિ ઓછી કરીને ત્યાગ, તપ, સંયમ અને ધર્મલાભ વધારવાની પ્રવૃત્તિને સવિશેષ મહત્ત્વ આપવામાં આવે છે. શ્વેતાંબર પરંપરામાં પર્યુષણ પર્વ શ્રાવણ વદ બારસથી ભાદરવા સુદ ચોથ સુધી અને દિગમ્બર પરંપરામાં ભાદરવા સુદ ચોથથી ભાદરવા

બાબતો અપેક્ષિત છે- એમાંની પ્રથમ બાબત એટલે ભૂલ કબૂલ કરવાની નિખાલસતા. મહદ અંશે આપણી માનસિકતા એવી થઈ ગઈ છે કે- ‘મારી ભૂલ છે જ નહીં, હું ભૂલ કરું જ નહિ, જે કાંઈ દોષ છે એ સામા પક્ષે છે...!’ આવી માનસિકતાના કારણે ન તો આપણે સ્વયંની ભૂલ જાણી શકીએ છીએ કે ન તો એ ભૂલ કબૂલ કરી શકીએ છીએ. પરિણામ એ આવે છે કે આપણે ‘મિથ્યામિ દુક્કડમ્’ના સાચા ભાવથી વંચિત રહી જઈએ... આના બદલે આપણી માનસિકતા એવી હોવી ઘટે કે... ‘માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર’... ભૂલ મારી પણ હોઈ શકે છે...!

ક્ષમાપનાનો સાચો ભાવ હૈયે પ્રગટાવવા કાજે બે બાબતો અપેક્ષિત છે- એમાંની પ્રથમ બાબત એટલે ભૂલ કબૂલ કરવાની નિખાલસતા. મહદ અંશે આપણી માનસિકતા એવી થઈ ગઈ છે કે- ‘મારી ભૂલ છે જ નહીં, હું ભૂલ કરું જ નહિ, જે કાંઈ દોષ છે એ સામા પક્ષે છે...!’ આવી માનસિકતાના કારણે ન તો આપણે સ્વયંની ભૂલ જાણી શકીએ છીએ કે ન તો એ ભૂલ કબૂલ કરી શકીએ છીએ

સુદ ચૌદશ સુધી આ પર્વ ઉત્સાહભરે ઉજવવામાં આવે છે. આપણે પર્યુષણના પ્રાણ સ્વરૂપ સૂત્ર- ‘મિથ્યામિ દુક્કડમ્’ની આસપાસ ચિંતનધારા રેલાવીએ.

‘મિથ્યામિ દુક્કડમ્’નો સીધો શબ્દાર્થ એ થાય કે મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ. મતલબ કે મારી દુષ્કૃતિની, મારી ક્ષતિની, મારી ભૂલની હું ક્ષમા ચાહું છું... પણ... સબૂર... આ શબ્દો કદાચ બોલવા જેટલા આસાન છે એટલો તેવા પ્રકારનો ભાવ હૈયે પ્રગટાવવો આસાન નથી! ડગલે ને પગલે ‘મિથ્યામિ દુક્કડમ્’ બોલનારા ય ઘણી વાર તેવા પ્રકારનો ભાવ હૈયે જગાવવામાં નાકામિયાબ નીવડતાં હોય છે.

ક્ષમાપનાનો સાચો ભાવ હૈયે પ્રગટાવવા કાજે બે

આવી નિખાલસતા જ્યાં ન હોય ત્યાં કેટલીક વાર કેવી વિચિત્રતા સર્જાય એ જાણવું છે? તો વાંચો રમૂજ પ્રસંગ!

દુકાનેથી તાજો જ માલ ખરીદીને ગયેલ ગ્રાહક થોડી જ વારમાં પરત આવીને દુકાનદારને કહેવા માંડ્યો... ‘શેઠ! હમણાં મેં તમારી દુકાનેથી સાઠ રૂપિયાનો માલ ખરીદ્યો હતો. મેં તમને સોની નોટ આપી હતી. બદલામાં મને દસ દસની ચાર નોટ આપવાની હતી પણ તમે ભૂલ કરી છે એ મને અહીંથી ગયા પછી ખ્યાલ આવ્યો.. હકીકતમાં તમે દસ દસની ત્રણ જ નોટ આપી.’ ત્યાં તો તરત જ દુકાનદાર બોલ્યો ‘ભાઈ! નોટ તારે અહીં જ ગણી લેવી જરૂરી હતી.

હવે તું પાછળથી વાંધા કરે એ કેમ ચાલે? મારે તો રોજ વ્યાપાર ચાલે છે. મેં કોઈ દિ’ ભૂલ કરી જ નથી...!’

‘તો સાંભળો શેઠ, તમે મને દસની નોટ ત્રણ આપી હતી અને ચોથી નોટ ભૂલમાં રૂ.100ની આપી હતી. જુઓ એ આ રહી.’

હવે શેઠનો છૂટકો જ ન હતો ભૂલ કબૂલ્યા વિના નહિ તો સોની નોટ જાય એમ હતું...!

જેમ ભૂલ કબૂલ કરવાની-સ્વીકારવાની નિખાલસતા, સાચી ક્ષમાપના માટેનું અગત્યનું અંગ છે એમ જેના પ્રતિ ભૂલ કરી હોય એની સમક્ષ અહંકારશૂન્ય ભાવે માફી માંગવાની નમ્રતા પણ ક્ષમાપનાનું અગત્યનું અંગ છે.

હિન્દુઓ માને છે કે ગંગાનદીમાં સ્નાન કરવાથી સ્નાન કરનારનાં તમામ પાપો ધોવાઈ જાય છે અને એ વ્યક્તિને સ્વર્ગમાં જગા મળી જાય છે.

જેનો એમ માને છે કે કોઈ પણ પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને તેની ક્ષમાપના કરવામાં આવે તો વ્યક્તિના પાપ માફ થઈ શકે છે અને તે મોક્ષગામી બને છે. એકમાં ગંગાસ્નાન છે. બીજામાં પ્રાયશ્ચિત્તસ્નાન છે. આ બંનેને કવિ કલાપી જોડી આપે છે-

‘હા પસ્તાવો વિપુલ ઝરણું સ્વર્ગથી ઊતર્યું છે, પાપી તેમાં ડૂબકી દઈને પુણ્યશાળી બને છે.’

જેનોના પર્વ પર્યુષણ શીખવે છે જીવન સફળતાની ચાવી- ‘કમ ખાના, ગમ ખાના, ઔર નમ જાના...!’ સાથે સાંવત્સરિક ક્ષમાપનાનો મહાન દિવસ- વેરનું વિસર્જન અને સ્નેહના સર્જનનું અમૂલ્ય પર્વ.

જીભ પર કાબૂ રાખીને ક્ષમા રાખવી. ક્ષમામાં આપણી જીત છે, કોપમાં હાર છે એમ સમજવું- સળગતા કોલસાને ઠારવાનો એક જ ઉપાય છે. તેના પર રાખ નહીં પાણી છાંટો. વેરને ખતમ કરવાનો

એક જ ઉપાય છે- વેરને વાળો નહીં, ભીતરથી વળાવો, ટાળો, મનને ખૂબ ઉદાર બનાવો... વાત્સલ્યસભર બનાવો. શત્રુતા હંમેશાં પ્રેમથી જ મરે છે. ‘શમે ના વેર વેરથી, ટળે ન પાપ પાપથી ઔષધ સર્વ દુઃખોનું મૈત્રીભાવ સનાતન...!’

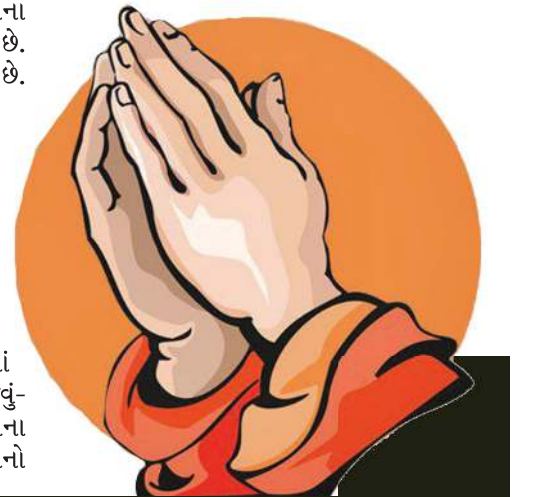
વેરની સામે વેર નહીં ક્ષમા...! અનેક ઉદાહરણો છે આપણી પાસે.. અમેરિકાના રાજદ્વારી વડા ઉપર કોઈ કોપથી થૂક્યું, તરત જ બાજુમાં ઊભેલા અંગરક્ષકે બંદૂકની ચાંપ પર આંગળી મૂકી. એ નેતાએ તેને અટકાવ્યો. ‘અરે, આ શું કરે છે? થૂકનો ઈલાજ તો એક રૂમાલથી પણ થઈ શકે છે. બંદૂક ચલાવવાની કોઈ જરૂર નથી.’

ઈશુ ખ્રિસ્તે પોતાને વધસ્તંભ પર ચઢાવનાર અને તેમના હાથ-પગ પર ખીલા મારનાર પ્રત્યે કરુણા દાખવીને કહ્યું- ‘‘હે પરમાત્મા તેમને માફ કર, કારણ- એમને ખબર નથી તેઓ શું કરી રહ્યા છે.’’

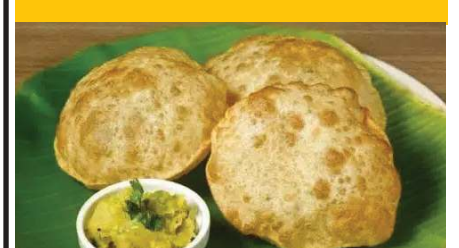
માનવજીવનમાં ડગલે ને પગલે કોઈ ને કોઈ સાથે સંબંધો બાંધવાના તો કોઈ સાથે તોડવાના. આ યોગ આવ્યા જ કરે છે. વેરઝેરના વમળમાં અને કાવાદાવાના કીચડમાં લપટાયેલો માનવી ક્યાં સમજે છે કે સમસ્યાનો સરવાળો, ઉપાધિનો ઉકરડો, સ્વાર્થનું સમરંગણ અને દાવપેચનું કારખાનું એનું નામ જ જીવન... એમાં આપવા જેવી કોઈ વસ્તુ હોય તો તે ક્ષમા...! તો વાયકમિત્રો! ચાલો આપણે સ્નેહનો સરવાળો કરીએ, ગુણોનો ગુણાકાર કરીએ, ભૂલોનો ભાગાકાર કરીએ અને વેરઝેરની બાદબાકી કરીએ. તલવાર સામે તલવાર નહીં ઢાલ બનીએ. આજના સમયમાં પ્રભુ મહાવીરે ચીધેલા અહિંસા અને ક્ષમાના મંત્રની ખૂબ જરૂર છે. માનવજીવનની આજની બેચેનીનો ઉકેલ અહિંસક સમાજરચના અને ક્ષમાપના તરફ ડગ માંડવામાં રહેલો છે. ‘જીવો અને જીવવા દો.’ તો મારા વાયકમિત્રો, આપ સૌને પણ મારા ‘મિથ્યામિ દુક્કડમ્.’ બોલ્યુંચાલ્યું માફ...!

સુવર્ણરજ

ક્ષમા એ પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ છે. વિશ્વની શાંતિનો રમણીય રાહ છે. પ્રભુ મહાવીરની દેશ છે. સામો થાય આગ તો તમે થજો પાણી એ જ હતી પ્રભુ વીરની વાણી...!

ટિપ્સ

- » પૂરી વણીને 10-15 મિનિટ ફ્રિજમાં રાખવાથી તળતી વખતે પૂરી વધારે તેલ પીતી નથી.
- » રાયતું બનાવતી વખતે મીઠું ન નાખો. સર્વ કરતી વખતે મીઠું નાખવાથી રાયતું ખાટું થતું નથી.
- » દહીં નાખીને કોઈ પણ શાક બનાવતી વખતે ઉભરો આવે ત્યાર બાદ મીઠું નાખવાથી દહીં ફાટતું નથી.
- » ઈંડા વગરની કેક બનાવતી વખતે બેટરમાં કેળાં અને દહીં નાખવાથી કેક ફલકી થાય છે.

- » ફલાવરનું શાક બનાવતી વખતે એમાં થોડો વિનેગર નાખવાથી કલર સારો રહે છે.
- » ચોખમાં થોડું મીઠું નાખી એર ટાઈટ ડબ્બામાં ભરવાથી ચોખા લાંબો સમય ખરાબ થતા નથી.
- » ગ્રેવીવાળું શાક બનાવતી વખતે તેલ વધારે પડી જાય તો થોડી વાર ફ્રિજમાં રાખવાથી તેલ ઉપર જામી જશે તેલ સહેલાઈથી કાઢી શકાશે.
- » આમલેટ માટે ઈંડા ફીણતી વખતે એમાં થોડું દૂધ નાખવાથી આમલેટ ફલકી અને સોફ્ટ બનશે.